

PRAVNI FAKULTET U NOVOM SADU
FACULTE DE DROIT DE NOVI SAD,
(YOUGOSLAVIE)

11

**ZBORNİK RADOVA
RECUEIL DES TRAVAUX
XXIV
3 - 4**

NOVI SAD, 1990.

Dr Marek Szubiakowski – dr Stevan Lilić

PRAVOBRANILAC PRAVA GRAĐANA U POLJSKOJ I DRUŠTVENI PRAVOBRANILAC SAMOUPRAVLJANJA U JUGOSLAVIJI (PARALELE)

Od švedskog uzora iz 1809. godine, preko 60 zemalja, pod različitim nazivima i različitim ovlašćenjima, ustanovilo je instituciju „ombudsmana”. Aktuelnost ove institucije, posebno je prisutna kad god se postavi pitanje ostvarivanja i zaštite ljudskih sloboda i prava. U tom smislu, ombudsman kao zaštitnik sloboda i prava građana, nezaobilazna je institucija pravne države post-legalizma, „efikasne i jednostavne” pravne zaštite građana i savremena pretpostavka realizacije demokratskih procesa¹. Dok je u skandinavskim zemljama institucija zaštitnika prava građana i čuvara zakonitosti zadržala naziv „ombudsman” (justitieombudsman), u drugim zemljama nazivi variraju: tako je u Velikoj Britaniji reč o „Komesaru Parlamenta” (Parliamentary Commissioner), u Kanadi, odnosno Kvebeku „Zaštitnik građana” (le Protecteur du citoyen), u Francuskoj „Medijator Republike” (le Mediateur de la Republic) u Austriji „Narodni pravobranilac” (Volksanwaltschaft) itd. U tzv. socijalističkim zemljama – Jugoslaviji i Poljskoj, institucija ombudsmana ustanovljena je kao Društveni pravobranilac samoupravljanja – „ombudsman za samoupravljanje” 1975. godine, dok je u Poljskoj ustanovljen kao Pravobranilac prava građana – „ombudsman za prava građana”, 1987. godine.

Kako šira jugoslovenska stručna i akademska javnost nije imala prilike da se detaljnije upozna sa novouvedenom institucijom zaštitnika prava građana u Poljskoj, koristimo priliku da, u vidu „paralela” u normativnom regulisanju ovih institucija, ukažemo na sličnosti i razlike između poljskog i jugoslovenskog „ombudsmana”, uz napomenu da je osvrst na društvenog pravobranioca samoupravljanja, iz razumljivih razloga, dat mnogo sumarnije. Osim toga, u prilogu se daje prevod integralnog teksta Zakona o pravobraniocu prava građana Poljske, kako bi se raspolagalo zakonskim izvorom „iz prve ruke”.

I. U julu 1987. godine u sistemu kontrole u Poljskoj, pojavila se nova institucija vezana za Parlament – Pravobranilac prava građana. Formalno-pravno poljski „ombudsman” ustanovljen je Zakonom o pravobraniocu prava građana, koji je

¹ Gellhorn, Walter: „*Ombudsmen And Others – Citizen's Protectors In Nine Countries*”, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1967.

stupio na snagu 1. januara 1988. godine². Za vreme diskusije na Drugom kongresu Patriotskog pokreta za nacionalni preporod čule su se mnoge polemike na temu stvaranja jedne sasvim nove institucije kontrole u poljskom sistemu. Rasprave su vodjene o mogućnosti prilagodavanja uslovima socijalističke države jednog rešenja prenetog iz organizacije „buržoaske države”, kao i o ulozi i mestu koju takva institucija može imati u socijalističkom sistemu vlasti. U toku izrade Zakona, pošlo se od modela švedske institucije ombudsmana.³

Pravobranilac prava građana, štiti prava i slobode građana, a predmet kontrole je delatnost državnih organa, organizacija i ustanova, koje su obavezne da ostvaruju i štite prava građana koja su utvrđena Ustavom i Zakonom, a u skladu sa principima društvene saradnje i društvene pravde. Pravobranioca prava građana postavlja Sejm (Parlament NR Poljske) na mandatni period od 4 godine, s tim što isto lice, može tu funkciju obavljati najviše u dva uzastopna mandatna perioda. Zakon propisuje da kandidat za pravobranioca mora imati poljsko državljanstvo, da se odlikuje dobrim poznavanjem prava, kao i značajnim profesionalnim iskustvom. Pored toga, Zakon propisuje da kandidat treba da uživa opšti društveni ugled.

Društveni pravobranilac samoupravljanja ustanovljen je potrebom za posebnom društvenom zaštitom samoupravljanja i društvene svojine, kao osnova i uslova za ostvarivanje socijalističkog samoupravnog sistema. Društveni pravobranilac samoupravljanja, kao samostalni organ društvene zajednice, preuzima mere i pravna sredstva i vrši druga zakonom predviđena prava i dužnosti radi ostvarivanja zaštite samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine. Društveni pravobranilac samoupravljanja je inokosni organ društvene zajednice, čija je organizacija i nadležnost utvrđena odgovarajućim ustavnim odredbama, saveznim zakonom, kao i odnosno zakonima republika i pokrajina.⁴

Saveznim Zakonom o društvenom pravobraniocu samoupravljanja utvrđuju se načela o položaju, pravima i dužnostima društvenog pravobranioca samoupravljanja, dok se konkretni oblici organizacije i nadležnosti, kao i druga pitanja, regulišu odgovarajućim republičkim, odnosno pokrajinskim zakonima. Ovim Zakonom utvrđeno je da funkciju društvenog pravobranioca samoupravljanja, obavlja savezni, republički, odnosno pokrajinski društveni pravobranilac samoupravljanja, kao i društveni pravobranilac samoupravljanja zakonom ustanovljen za odredjenu teritoriju u republici, odnosno pokrajini (npr. za opštinu ili za više opština). Društvenog pravobranioca samoupravljanja ime-

² *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich* od 15. jula 1987. godine.

³ Interesantno je napomenuti da su slične rasprave vođene i povodom uvođenja institucije društvenog pravobranioca samoupravljanja u Jugoslaviji (npr. 1972. godine u Ustavnom sudu Srbije na temu „ustavnost i zakonitost”).

⁴ Ustav SFRJ, čl. 131, 288, 374, 387. (Službeni list SFRJ br. 9/74), kao i odgovarajući članovi ustava republika, odnosno pokrajina.

Zakon o društvenom pravobraniocu samoupravljanja (Službeni list SFRJ br. 36/75; 20/82); Zakon o saveznom društvenom pravobraniocu samoupravljanja (Službeni list SFRJ 36/75, 20/82), kao i odgovarajući zakoni o društvenom pravobraniocu republika, odnosno pokrajina.

nuje i razrešava od dužnosti skupština društveno-političke zajednice, na period od četiri godine, uz ograničenje na dva uzastopna imenovanja.

II. Pravobranilac prava građana može pokrenuti postupak kako po osnovu sopstvene inicijative, tako i na predlog građana. Pored toga, pravobranilac prava građana može pokrenuti postupak na predlog Patriotskog pokreta za nacionalni preporod, društvenih i političkih organizacija, zadruga, odnosno drugih organizacija građana. Podnošenje predloga za pokretanje kontrolnog postupka oslobođeno je troškova i ostvaruje se uz minimalne formalne zahteve propisane Zakonom o upravnom postupku. Po prijemu predloga pravobranilac prava građana može, bilo sam pokrenuti postupak, bilo uputiti podnosioca predloga da pokrene postupak uz podučavanje koja pravna sredstva može koristiti (žalba, tužba itd). Pravobranilac prava građana može zahtevati od nadležnog organa, odnosno organizacije da predmet uzme u razmatranje. Ukoliko smatra da nema osnova za pokretanje postupka, može odustati od daljeg postupka. U svakom slučaju pravobranilac prava građana dužan je da obavesti podnosioca predloga, kao i lice, odnosno organ ili organizaciju, o svom stavu. Pravobranilac prava građana ima pravo pokretanja postupka, ocene ustavnosti i zakonitosti opštih akata pred Ustavnim sudom.

Društveni pravobranilac samoupravljanja, kada nađe da se opštim aktom ili pojedinačnim aktom donetim van upravnog ili sudskog postupka ili nekom radnjom, povređuje samoupravno pravo radnih ljudi ili društvena svojina, ima pravo i dužnost da na to upozori odgovarajući organ, organizaciju ili zajednicu. Osim toga, može podneti predlog i dati drugu inicijativu radi uskladjivanja tog akta ili radnje sa ustavom, zakonom ili drugim samoupravnim opštim aktom. U vršenju svojih ovlašćenja, kada smatra da je to neophodno, društveni pravobranilac samoupravljanja može zahtevati da se sazove sednica organa upravljanja određene organizacije ili zajednice radi razmatranja pojedinih pitanja iz oblasti zaštite samoupravnih prava radnih ljudi ili društvene svojine. Takođe, može podneti zahtev da nadležni sud ili drugi nadležni organ privremeno obustavi izvršenje nekog akta ili radnje, ukoliko bi došlo do teže povrede samoupravnih prava i društvene svojine. Društveni pravobranilac samoupravljanja, pokreće i odgovarajuće postupke pred skupštinom društveno-političke zajednice, kao i pred ustavnim sudom.

III. Ukoliko pokrene postupak, pravobranilac prava građana preduzima odgovarajuće radnje koje doprinose razjašnjenju slučaja, odnosno utvrđivanju opravdanosti razloga nezadovoljstva građana zbog nepravilne primene prava. Radnje u postupku kontrole, ukoliko oceni da postupak sam sprovede, pravobranilac prava građana sprovodi uz pomoć svoje stručne službe čiji je rad finansiran iz budžeta Parlamenta. U postupku kontrole pravobranilac je ovlašćen da samostalno vrši uvid na licu mesta, da preduzima sve potrebne radnje, kao i da se upozna sa svim spisima predmeta i materijala kojima raspolaže organ ili organizacija nad kojom se kontrola obavlja. Pravobranilac prava građana može zahtevati informacije i podatke o svakom postupku, sudskom ili upravnom, odnosno postupku koji se vodi od strane javnog tužilaštva ili organa unutrašnjih poslova. Organ kome se pravobranilac prava građana obraća ima obavezu da odgovori u roku od 30 dana. Osim toga, svaki organ, odnosno organizacija ili organizaciona jedinica, kojoj se pravobranilac prava građana obrati ima obavezu da mu pruži svaku pomoć i da u potpunosti saraduje sa njim u ostvarivanju njegove funkcije. Ukoliko se stvar

odnosi na bezbednost ili odbranu zemlje, pravobranilac prava građana ostvaruje svoja ovlašćenja posrednim putem, tj. obraćanjem nadležnim centralnim državnim organima, koji su obavezni da ga u roku od 30 dana obaveste o preduzetim merama. Ako prema oceni pravobranioca prava građana preduzete mere nisu dovoljne da se stvar reši na zadovoljavajući način, ima pravo da se obrati Komitetu za nacionalnu odbranu. Pravobranilac prava građana može naložiti izvršenje pojedinih stručnih radnji i sprovođenje veštačenja, odnosno, preduzeti i druge radnje koje doprinose rasvetljavanju okolnosti od uticaja na rešavanje stvari.

Postupak za zaštitu samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine, društveni pravobranilac samoupravljanja može pokrenuti po sopstvenoj inicijativi ili na inicijativu radnika, organizacija, građana i drugih subjekata. Sudovi i drugi organi i organizacije dužni su da pružaju društvenom pravobraniocu samoupravljanja pravnu pomoć, kao i obaveštenja i podatke u vezi sa ostvarivanjem njegove funkcije.

IV. Ukoliko na osnovu prikupljenih podataka i utvrđenih nalaza pravobranilac prava građana zaključi da je došlo do povrede sloboda i prava građana, može uputiti zahtev organu koji vrši nadzor nad organom usled čijeg je postupka došlo do povrede prava građana, u cilju preduzimanja odgovarajućih mera (npr. poništavanje odluke nižeg organa). Pravobranilac prava građana po svom nahodanju može pokrenuti odgovarajuće postupke – krivični, parnični ili upravni. U parničnom i krivičnom postupku, stoje mu na raspolaganju ista pravna sredstva kao i javnom tužiocu. Pravobranilac prava građana može pokrenuti upravni spor, odnosno uložiti odgovarajuća vanredna pravna sredstva protiv rešenja, odnosno presude. Osim toga, ovlašćen je da zahteva pokretanje disciplinskog postupka protiv službenih lica i radnika u državnoj upravi, kao i da traži primenu odgovarajućih sankcija.

Društveni pravobranilac samoupravljanja ovlašćen je da pred skupštinom odgovarajuće društveno-političke zajednice, pred ustavnim sudom, sudom udruženog rada ili redovnim sudom, pokreće postupak za zaštitu samoupravnih prava radnika i društvene svojine, a takođe i postupak za ukidanje ili poništavanje odluka ili drugih akata kojima se vrši njihova povreda.

V. Pravobranilac prava građana podnosi godišnji izveštaj Parlamentu, koji se nakon toga objavljuje. Pravobranilac prava građana može predlagati nadležnim organima iniciranje postupka za donošenje zakonskih i drugih propisa, odnosno, odgovarajućih izmena i dopuna.

Društveni pravobranilac samoupravljanja podnosi skupštini društveno-političke zajednice, na njeno traženje ili po sopstvenoj inicijativi, izveštaj o stanju, pojavama i problemima i daje mišljenje i predloge u oblasti zaštite samoupravnih prava radnih ljudi i društvene svojine. Pored toga, društveni pravobranilac samoupravljanja obaveštava javnost o stanju i pojavama u oblasti zaštite samoupravnih prava i društvene svojine koje su od interesa za društvenu zajednicu.

VI. Može se reći da su pravna sredstva i ovlašćenja pravobranioca prava građana veoma široka, s obzirom da se radi o jednom sasvim novom obliku kontrole koja je nedavno uvedena u Poljskoj. Čini se da je još rano davati kompletnu ocenu efikasnosti njegovog rada. Ipak, zakonska rešenja kao i iskustvo iz proteklog dvogodišnjeg perioda u radu pravobranioca prava građana, navode na zaključak da se ovom institucijom osigurava efikasnija zaštita slobode i prava

gradjana. kao i jačanja zakonitosti i ostvarivanja poštovanja ovog principa posebno od strane državnih organa.

Nasuprot tome, smatra se da je funkcija društvenog pravobranioca samoupravljanja previše „sužena” samo za zaštitu samoupravnih prava i društvene svojine, tako da je „građanin” ostao nepokriven ovim oblikom pravne zaštite. Osim toga, ova zaštita se po pravilu odnosi samo na radnike u „udruženom radu”, tako da postoji „sužavanje” funkcije i po tom osnovu. Ima mišljenja da se institucija društvenog pravobranioca samoupravljanja „izgubila” u mnoštvu organa, da njegova uloga, nakon petnaestak godina postojanja, „bledi” i da se sve više javlja kao neka vrsta „inspektora”, a sve manje kao „ombudsman”. Iz tih razloga, ima predloga, da pored postojećeg „ombudsmana za samoupravljanje”, treba i u Jugoslaviji uvesti „ombudsmana” za prava gradjana.

ZAKON O PRAVOBRANIOCU PRAVA GRADJANA⁵

U cilju jačanja socijalističkog pravnog poretka, kao i radi pružanja veće garancije zaštiti prava i sloboda građana, utvrđuje se sledeće:

Član 1.1. Ustanovljava se pravobranilac prava gradjana.

2. Pravobranilac prava gradjana (u daljem tekstu pravobranilac), štiti prava i slobode građana utvrđene Ustavom Narodne Republike Poljske i zakonom.

3. Pravobranilac razmatra, u slučajevima koji se odnose na prava i slobode građana, da li je, kao posledica radnje ili propuštanja organa, organizacija ili ustanova koje su obavezne da sprovode i da ostvaruju ova prava i slobode, došlo do povrede zakona ili načela društvene saradnje, odnosno društvene pravde.

Član 2. 1. Pravobranioca imenuje Skupština na predlog Predsedništva Skupštine, nakon konsultacija sa Nacionalnim savetom Patriotskog pokreta za nacionalni preporod.

2. Za Pravobranioca može biti imenovan poljski državljani, koji dobro poznaje oblast prava, koji ima stručnu sposobnost, koji je društveno aktivan, koji uživa opšti autoritet u pogledu svojih visokih moralnih kvaliteta i koji razume društvene pojave.

3. Pravobranilac se imenuje za mandatni period od četiri godine, računajući od dana donošenja odluke o imenovanju.

4. Isto lice ne može biti imenovano za pravobranioca više od dva puta uzastopno.

Član 3. 1. Pre stupanja na dužnost, pravobranilac je obavezan da Skupštini položi svečanu zakletvu:

„Svečano izjavljujem da ću u vršenju dužnosti pravobranioca prava i slobode građana koja mi je poverena, biti veran Ustavu Narodne Republike Poljske, kao i osnovnim načelima socijalističke države i vladavini prava, koja iz nje proizilaze.

⁵ *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich z dnia 15 lipca 1987 (Dziennik Ustaw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Nr. 21, 25, VII 1987).*

Preveo Dr Stevan Lilić, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, u saradnji sa Dr Marekom Szubiakowskim, Institut za državu i pravo, Poljske akademije nauka, Warszawa.

Čuvaću prava i slobode građana, u skladu sa zakonom i načelima društvene saradnje i društvene pravde. Izvršavaću poverenu dužnost nepristrasno i prema svojim najvećim sposobnostima. Staraću se o dostojanstvu dužnosti koja mi je poverena i poštovaću državne i službene tajne”.

Član 4. 1. U vršenju svojih funkcija pravobranilac je nezavisan u odnosu na druge državne organe i odgovoran je samo Skupštini, u skladu sa načelima utvrđenim ovim Zakonom.

2. Pravobranilac ne može biti pozvan na krivičnu odgovornost, ne može biti uhapšen, niti biti lišen slobode bez saglasnosti Skupštine, odnosno u vremenu između dva zasedanja Skupštine, bez saglasnosti Državnog saveta. Državni savet obaveštava Skupštinu na prvoj sednici, da li je takva saglasnost data, odnosno odbijena.

3. Pravobranilac ne može obavljati drugu delatnost, niti vršiti javnu funkciju, izuzev funkcije delegata Skupštine.

Član 5. 1. Skupština opoziva pravobranioca pre isteka mandata ukoliko:

- 1) podnese ostavku na dužnost;
- 2) usled fizičke nemogućnosti ili gubitka zdravstvene sposobnosti postane trajno nesposoban za obavljanje ove dužnosti;
- 3) se ponaša u suprotnosti sa zakletvom.

2. U slučaju predviđenom u stavu 1, tačka 3, postupak za opoziv pokreće Predsedništvo Skupštine, nakon konsultacije sa Nacionalnim savetom Patriotskog pokreta za nacionalni preporod.

Član 6. Pravobranilac preuzima radnje utvrđene ovim Zakonom, ukoliko dobije informacije koje ukazuju na povredu prava i sloboda građana.

Član 7. Pravobranilac preuzima radnje:

- 1) kada mu se građani obrate;
- 2) kada mu se obrate: Patriotski pokret za nacionalni preporod, samoupravna tela, političke, zadružne, stručne, društveno-strukovne i druge društvene organizacije.
- 3) po sopstvenoj inicijativi.

Član 8. Za predlog koji se podnosi pravobranioocu ne plaća se taksa, niti se propisuje posebna forma, s tim što se mora naznačiti lice koje predlog podnosi, kao i lice, odnosno predmet povodom kojeg se predlog podnosi.

Član 9. 1. Pravobranilac, nakon upoznavanja sa svakim predlogom koji mu je podnet, može (uz izuzetke utvrđene u članu 16):

- 1) ispitati sadržaj;
 - 2) ograničiti se na ukazivanje na sredstva koja stoje na raspolaganju licu koje predlog podnosi;
 - 3) dostaviti predmet nadležnom organu;
 - 4) odbaciti predmet bez ispitivanja;
- obavestiti podnosioca predloga i lice na koje se stvar odnosi o svom stavu u vezi podnetog predloga.

Član 10. Postupajući po predlogu, pravobranilac može:

- 1) samostalno sprovesti postupak;

2) zahtevati da slučaj u celosti ili delimično ispita nadležni organ, pre svega, nadzorni organ, javno tužilaštvo, državni kontrolni organ, strukovno ili društveno nadzorno telo;

3) zahtevati od Skupštine da naloži svom Glavnom odboru za kontrolu da sprovede postupak nadzora u odnosu na dati slučaj u celosti ili delimično.

Član 11. 1. U sprovođenju postupka predviđenom u članu 10, tačka 1, pravobranilac je ovlašćen da:

1) ispita svaki slučaj na licu mesta;

2) zahteva objašnjenje, kao i dostavljanje spisa svakog predmeta koji se vodi kod državnih upravnih organa, zadružnih organizacija, društvenih, stručnih i društveno-strukovnih organizacija, organizacionih jedinica koje imaju svojstva pravnog lica, kao i kod samoupravnih tela;

3) zahteva obaveštenje o toku i stanju postupka koji se vodi pred sudom, od strane javnog tužilaštva ili drugog istražnog organa;

4) naredi stručno veštačenje i pribavljanje mišljenja.

2. Kada se radi o državnoj ili službenoj tajni, dobijanje obaveštenja i omogućavanje pravobranioocu da izvrši uvid u podatke, ostvaruje se u skladu sa načelima i postupcima koji su utvrđeni odredbama propisa koji se odnose na čuvanje državne i službene tajne.

Član 12. Nakon ispitivanja slučaja, pravobranilac može:

1) izvestiti podnosioca predloga da nije utvrđena povreda prava i sloboda građana;

2) uputiti preporuku organu, organizaciji ili ustanovi u vezi čije delatnosti je uočena povreda prava i sloboda građana, s tim što ovakva preporuka ne sme biti u suprotnosti sa načelom nezavisnosti sudova;

3) obratiti se višoj instanci u odnosu na jedinicu utvrđenu u tački 2, radi primene mera koje predviđaju propisi;

4) zahtevati pokretanje građanskog sudskog postupka i učestvovati u njemu sa istim pravima kao i javni tužilac;

5) zahtevati pokretanje istražnog postupka od strane ovlašćenog tužioca u krivičnim stvarima koje se pokreću po službenoj dužnosti;

6) zatražiti pokretanje upravnog postupka, podneti tužbu upravnom sudu i učestvovati u postupku sa istim pravima kao i javni tužilac;

7) podneti prijavu radi kažnjavanja ili radi poništavanja odluke u prekršajnom postupku, u skladu sa načelima i pravilima postupka koja su predviđena posebnim propisima;

8) uložiti vanredno pravno sredstvo protiv konačne odluke u skladu sa načelima i pravilima postupka koja su predviđena posebnim propisima;

Član 13. 1. U preporuci utvrđenoj u članu 12. tačka 2, pravobranilac iznosi mišljenje i stavove koji se odnose na rešavanje stvari. Osim toga, može zahtevati pokretanje disciplinskog postupka ili primenu službenih sankcija.

2. Organi, organizacija ili ustanova na koju se odnosi ovakva preporuka, obavestiće pravobraniooca bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana, o preduzetim merama, odnosno o zauzetom stavu. U slučaju da pravobranilac nije saglasan sa zauzetim stavom, može se obratiti višoj instanci radi preduzimanja odgovarajućih mera.

Član 14. 1. Povodom slučaja koji razmatra, pravobranilac može, odgovarajućim organima, organizacijama ili ustanovama, uputiti ocene i zaključke u cilju ostvarenja efikasne zaštite prava i sloboda građana, odnosno radi njihove efikasnije realizacije.

2. Osim toga, pravobranilac može:

1) da se obrati odgovarajućim telima sa predlogom za preduzimanje zakonodavne inicijative u cilju donošenja ili izmene pravnih akata koji se odnose na prava i slobode građana;

2) podneti predlog u smislu člana 19, stav 1, Zakona o Ustavnom sudu od 25. aprila 1985. godine (Službeni list br.22, tačka 98) u skladu sa načelima i postupkom predviđenim navedenim zakonom.

Član 15. Organi, organizacije i ustanove kojima se pravobranilac obrati, obavezne su da sa njim saraduju i da mu pruže pomoć, a naročito:

1) da mu omoguće pristup podacima i spisima u smislu odredbe člana 11;

2) da daju pravobraniocu zahtevana obaveštenja i objašnjenja;

3) da obrazlože faktičke i pravne osnove svoje odluke;

4) da zauzmu stav u odnosu na opštu ocenu, primedbe i mišljenja pravobranioca.

Član 16. U stvarima koje se odnose na narodnu odbranu, oružane snage i na bezbednost Narodne Republike Poljske, pravobranilac ustupa slučaj nadležnim vrhovnim organima državne uprave, koji će ga, u roku od 30 dana, izvestiti o preduzetim radnjama i zauzetim stavovima. Ukoliko pravobranilac nije zadovoljan načinom rešavanja slučaja, može se po ovom pitanju, u roku od 30 dana, računajući od dana kada je dobio obaveštenje, obratiti Komitetu za nacionalnu odbranu.

Član 17. 1. Pravobranilac podnosi Skupštini godišnji izveštaj o svom radu, kao i zapažanja u vezi poštovanja, prava i sloboda građana.

2. Izveštaj pravobranioca javno se objavljuje.

3. Pravobranilac može, o pojedinim pitanjima u vezi svog rada upoznati Predsedništvo Skupštine.

4. Pravobranilac će, na zahtev Predsedništva Skupštine, dati obaveštenja ili preduzeti druge radnje u određenim slučajevima.

Član 18. 1. Pravobranilac vrši svoju dužnost uz pomoć Stručne službe pravobranilaštva prava građana.

2. Zadaci i organizacija službe utvrđuju se pravilnikom koji donosi Predsedništvo Skupštine na predlog pravobranioca.

3. Odredbe koje se odnose na javne službenike, u smislu člana 4. i 5., primenjivaće se i na zaposlene u Stručnoj službi Pravobranilaštva prava građana.

4. U odnosu na zaposlene u stručnoj službi pravobranilaštva, primenjivće se odredbe čl.2., tač.1., čl. 4., st.3., čl.7., st.6., čl.20., st.4., čl.21., st.3., čl.22., st.2., čl.26., st.2., čl.36., st. 7., i čl. 41., st. 3., Zakona o javnim službenicima od 16.septembra 1982. godine (Službeni list br. 30, tačka 214, odnosno br. 35 – 1984., tačka 187), o čijem se sprovođenju stara Predsednik Skupštine.

5. Ovlašćenjima koja proističu iz čl. 30., st.1. i čl. 31., st.3. Zakona navedenog u stavu 4., a koja se odnose na zaposlene u stručnoj službi pravobranilaštva prava građana, raspolaže Predsednik Parlamenta.

Član 19. Troškovi u vezi rada pravobranioca padaju na teret dela centralnog budžeta na ime stručne službe Skupštine.

Član 20. Pravobranilac može postaviti, po pribavljenoj saglasnosti Skupštine, svoje punomoćnike na terenu.

Član 21. U čl. 210 Zakona o upravnom postupku, dodaće se reči: „i pravobranilac prava građana”, posle reči „javnog tužioca Narodne Republike Poljske”.

Član 22. U čl. 417. st. 1. Zakona o parničnom postupku, dodaće se reči: „i pravobranilac prava građana”, posle reči „javnog tužioca Narodne Republike Poljske”.

Član 23. U čl. 464. Zakona o krivičnom postupku, dodaće se reči: „i pravobranilac prava građana”, na kraju pomenutog člana.

Član 24. U čl. 117. Zakona o investicijama od 19. oktobra 1972. godine (Službeni list br. 34, od 1984., tačka 177), dodaće se reči: „kao i pravobranilac prava građana”, posle reči „javnog tužioca Narodne Republike Poljske”.

Član 25. U čl. 2, tač. 1. Zakona o platama lica na državnim upravnim poslovima (Službeni list br. 20, od 1982., tačka 101, br. 31. od 1985., tač. 214, br. 22, tač. 98 i br. 50, tač. 262), dodaće se reči: „ kao i pravobranilac prava građana”, na kraju člana.

Član 26. U čl. 19. st. 1. Zakona o Ustavnom sudu od 29. aprila 1985. godine (Službeni list br. 22, tačka 98), dodaće se reči: „pravobranilac prava građana”, posle reči „javnog tužioca Narodne Republike Poljske”.

Član 27. Skupština će postaviti pravobranioca prava građana u prvom mandatu najkasnije do 1. decembra 1987. godine.

Član 28. Ovaj zakon stupa na snagu 1. januara 1988. godine, izuzev člana 18, st. 2. i čl. 27. koji stupaju na snagu danom objavljivanja.

Predsednik Državnog saveta: W. JARUZELSKI

Sekretar Državnog saveta: Z. SUROWIEC